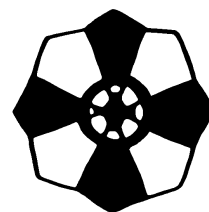

SPÅNGA BYGDEN

Nr 108

Februari 2009

Spånga Fornminnes- och Hembygds-gille

SPÅNGA BYGDEN

Utges av Spånga Fornminnes- och Hembygds-gille, som tillhör Stockholms läns Hembygdsförbund.
Utkommer med fyra nummer om året.

Redaktion

Carin Ljung, Leif Lennbom, Krister Nordin

Innehåll

Något om skytterörelsen i Spånga under gångna tider	3
Minnen från Tensta hage på Gillets välbesökta höstmöte	7
Verksamhetsberättelse 2008	12
Resultat- och balansräkning	17
Kallelse till årsstämma	18
Öppet hus på Nälsta gård	19
Nya medlemmar	20

Omslagsbild: "Nya apotekshuset" i Spånga under uppbyggnad 1991.

Spånga Fornminnes- och Hembygds-gille
Box 3303 163 03 SPÅNGA
PlusGiro 26 50 62-0 Bankgiro 5534-2471
Adress till Nälsta gård: Rättar Vigs väg 95
Buss 118, hållplats Nälstaplan
Hemsida: www.hembygd.se/stockholm/spanga

Något om skytterörelsen i Spånga under gångna tider

av Karl-Erik Fridzén

Att Spånga en gång i tiden haft en framgångsrik skytteförening är det idag kanske inte många som känner till. Den 2 juli 1905 hade en grupp skytteintresserade personer sammankomst i Bromstens gård för att dryfta frågan om bildandet av en skytteförening i Spånga. Några av dem som invaldes i den första styrelsen var Axel Jansson i Akalla och Oscar Mothander på Husby gård. Föreningens första skjutbana var belägen på Sundby gårds ägor men redan år 1907 flyttade den nybildade föreningen över till Järvafältet och anlade en ny bana mellan Eggeby gård och Spånga kyrka, där fyra tavelställ och en träbod uppfördes.

År 1932 kunde föreningen inviga sin nya bana, nu utökad till åtta tavelställ av järn, cementerad blinding och en materialbod samt telefonkabel mellan skjutvallen och blindingen. Till detta erhöll föreningen en summa pengar i statsbidrag och en penningssumma från Spånga kommun som bevis för den uppskattning som tillmättes den frivilliga skytterörelsen.

Massanslutningen till skytterörelsen åren 1939-40 med åtföljande beredskapsskytte tvingade föreningen att utöka banan med fyra nya tavelställ samt att tillbygga paviljongen. Vid detta arbete gjorde föreningens dåvarande ordförande överkonstapel Gustaf Antonsson en mycket energisk insats. På förslag av bankkamrer Gösta Carlson i Bromsten instiftades år 1941 Byatävlingen, en kraftmätning mellan olika samhällen inom Spånga socken, vilken bidrog till ökad anslutning i föreningen.

Då Järvafältet på 1960-talet började bebyggas och den nya sträckningen av E18 var planerad att gå fram i skjutbanans längdriktning så måste allt rivas. Där skjutbanan låg far idag en ständig ström av bilister fram på en viadukt mellan Tensta och Rinkeby ovetande om att många spännande skyttetävlingar här utkämpats en gång.

Sedan Spånga mist sin skjutbana 1965 blev föreningen hänvisad till Jär-va skjutbanor belägna norr om E18 på gränsen mellan Sundbyberg och Solna. Nu är också dessa skjutbanor nedlagda och ny bebyggelse pågår där för fullt när detta skrives 2008.

Stora Skuggans skjutbana på Norra Djurgården avstängdes 1977 för skjutning på 300 meter. En avskedstävling med korthållsskytte och en ceremoni hölls där 1978. Kaknäsbanan är också nedlagd men Lövstabanen vid Hässelby är ännu aktiv. Om Spånga skytteförening existerar idag och vad den i så fall håller till har jag ingen kännedom om.

När jag var i 7-8-årsåldern fick jag följa med min far upp till skjutbanan. Där träffade vi ibland föreningens nestor Theodor Andersson som bodde i Skogshyddan. Han hade ofta sin svarta schäferhund Stoj med sig. När farbror TH, som jag kallade honom, sade åt Stoj att dansa, så bet hunden sig själv i svansen och dansade runt till alla skyttarnas förnöjelse. Farbror TH berättade också om getingarna som hade byggt sitt bo under takutsprånget på skyttepaviljongen, hur nyttiga de var som levde av insekter och byggde boet av avgnagd trämassa och saliv.

Förutom farbror TH, som var en mycket skicklig gevärsskytt, så var följande kända skytteprofiler förebilder under min egen tid som medlem i Spånga skytteförening: Bröderna Hjalmar (Hjalle) och Sigfrid (Siffe) Andersson, Gösta Carlsson, Gustaf Antonsson, Ingemar Husberg, Ragnar Olsson, Einar Holmgren, Alf Lundgren, Herbert Carlström, Harry Jeansson och min far Erik Fridzén. Senare tillkom Sven Hall, Bo Henning, Edvard Hansson och Lennart Skyttevall som en tid blev föreningens ankare. Själv hade jag anlag att bli en god skytt, men då vårt hem i Bromsten brann ned 1946 och allt blev lågornas rov slutade jag med skytte. Min far fortsatte dock fram till 1960-talet.

Kända figurer i Spånga Skytteförening. Övre raden fr. v.: Hj. Andersson, Gösta Carlson, Erik Fridzén. Andra raden: O. Mothander, E. Holmgren, A. Ståhl. Tredje raden: Alf Lundgren, R. Olsson, Herb. Carlström. Nedre raden: I. Husberg, H. Jeansson, S. Andersson

Ur "Boken om skytte", 1950 har jag hämtat följande meritlista över min fars skyttebravader: "Erik Fridzén, född 28 april 1904 – död 15 april 1991. Aktiv skytt sedan 1922 då han anslöt sig till Täby skytteförening men tillhörde sedan 1928 Spånga skytteförening. År 1929, 1930 och 1937 vann han kretsens seriefältskjutning och blev 1930 kretsmästare i fältskjutning. Vid riksskyttetävlingen i Falun 1931 vann han även fält-skjutningen. År 1933 blev han förbundsmästare och 1934 Mälardalsmästare i Örebro samt 1935 kretsmästare i skolskjutning (numera bankskjutning). Han har sedan vunnit en rad olika tävlingar, 11 gånger har han vunnit kretsfältskjutningen och har sammanlagt 22 mästerskap, därav 4 i ban- och 4 i fältskjutning inom föreningen. År 1948 var han svensk lagmästare, förbundsmästare och kretsmästare, allt i fältskjutning. Han tillhörde skjutklass 5 och innehar riksmedaljen i guld, mästartärke i guld och nästan alla andra skytteutmärkelser."

Erik Fridzén

Minnen från Tensta hage på Gillets välbesökta höstmöte.

av Carin Ljung

Lördagen den 8 november samlades ett 60-tal medlemmar och andra hembygdsvänner i Spånga församlingshus till Gillets traditionella höstmöte.

Glad musik strömmade ut från stora salen där Leif Ask och Stig Larsson på fiol och gitarr klämde i med *Hässelbysteppen*, en känd melodi för alla gamla Spångabor.

När alla bänkat sig kring kaffeborden steg ordföranden Krister Nordin upp på podiet och hälsade alla välkomna. Han frågade sig och de närvarande varför vi kallar oss "Gillet"? Jo, sade Krister, ett gille är litet mer än en förening. Går man långt bakåt i tiden så hade redan vikingarna gillan. Senare, under medeltiden, så byttes bygemenskapen mot gillan när man flyttade in till städerna. Ett gille var en sammanslutning för ett speciellt ändamål, man bildade t ex ett gille för att bygga en kyrka. Till sjöss fanns också gillan där kaptenen var ledare (ålderman).

Begreppet "hembygd" tar ordföranden också upp. Krister berättar om sin uppväxt på Lilla Essingen, flyttningen till Spånga och om sin hembygd i Västergötland där han har sommarställe. Som barn tillbringade han somrarna i Skåne eftersom hans mamma var född där. Han konstaterar att man absolut kan ha flera hembygder. "En hembygd är där man känner sig hemma", fastslår han.

Vad Spånga hembygdsgille beträffar, så tycker Krister att det vore trevligt om Gillet kunde ordna fler mindre aktiviteter som t ex fornminnesvandringen i höstas. Han uppmanade de närvarande att komma med förslag på sådant som de skulle vilja göra. Han slår också ett slag för Spånga/Järfälla sockenstämmoprotokoll som denna dag delas ut gratis (del 1-3) till intresserade.

Karl-Gunnar Bäck avlöser Krister Nordin på podiet. Han behöver ingen närmare presentation eftersom han är känd av de flesta i salen. F.d. redaktör för Spångabladet, sitter i kyrkofullmäktige och har en bakgrund såväl i Civilförsvaret som på Aftonbladet.

Han inleder med att kort redogöra för sammanslagningen av Spånga och Kista församlingar som trädde i kraft den 1 januari 2009. Det har resulterat i Sveriges största församling med 80 000 invånare (16 000 tillhör dock andra samfund).

Därpå går Bäck över till att uppmana hembygdsrörelsen att flytta blicken litet längre fram och inte fastna i forntiden. (Vi heter ju Spånga *forminnes-* och hembygdsgille). Han anser att vikingatiden och tiden före reformationen är dåligt belysta perioder. Han målar upp ett scenario där släkt- och klansamhället avlöstes av ett mer organiserat samhälle med ledningssystem och indrivning av skatter. Självägande bönder (åbor) samt de som arrenderade mark (landbor) betalade skatt till kronan. Skattefrihet åtnjöt sådana som kunde ställa upp en rustad krigare.

Vikingatiden var för Spångas del en guldålder som lämnade efter sig ett bra arv. Sedan kom kyrkan som makthavare och centralisering av den världsliga makten med Birger Jarl. Lag och ordning ställdes mot självstyrelse. 1286 invigdes Klara kloster som ägde stora markområden i Spånga och som administrerade undervisning och sjukvård. Vid reformationen revs klostret och därmed försvann sjukvård och undervisning. Första fattigtugan i Spånga kom till först 1750. "Nöden i Spånga är den största jag sett", vittnade en engelsk diplomat i en rapport.

Karl-Gunnar Bäck slutar med att uppmana Gillet att särskilt studera denna tidsperiod och berättar att Norra Järva hembygdsgille redan har satt igång med detta. Han får en stor applåd och avtackas med en bukett rosor av Lil Rysanell.

Nu är det äntligen dags för kaffe!

När alla är mätta och belätta äntras scenen av de två spelmän som inledde mötet i sällskap med ytterligare en spelman och två damer. De vill sjunga och berätta om Tensta hage, där de alla vuxit upp och deltagit i midsommarfirandet i skogen. Alla är barn eller barnbarn till Siri och Gurli, födda Jonsson. Bibbi Ask berättar att midsommarfirandet alltid inleddes med sången "Kom med till Tensta hage" där de med dragspel och fiol marscherade iväg och plockade upp folk längs vägen. När de nått gläntan i skogen där majstången skulle stå hjälptes alla åt att plocka blommor och binda kransar. Så restes stången under rop och hejanden och lekarna kunde börja. En hel rad sånger som skrivits av morfar eller morbror ackompanjerade sedan dansen som pågick hela kvällen. Firandet avslutades med "Hemmarschen" då man gick hem från gläntan och lämnade av deltagarna vid deras grindar.

Kvartetten sjunger en rad visor från midsommarfirandet: "Solen sjunker i väster ned", "Morbror Tores låt", "Spelmansvals" och "Kolingens midsommarkväll". Det låter så härligt och det är lätt att föreställa sig sommarkvällen uppe i Tensta hage där alla firar midsommar och sjunger och spelar tillsammans. Bibbi säger att hon sjungit så länge hon kan minnas.

Musikanterna från Tensta hage får blommor och applåder och sen är höstmötet slut.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2008

Rådet för Spånga Fornminnes- och Hembygdsigille avger härmed sin verksamhetsberättelse för året 2008.

RÅDETS SAMMANSÄTTNING

		Utgående mandattid
<i>Ålderman</i>	Krister Nordin	2009
<i>Stadman</i>	Carin Ljung	2009
<i>Skriftvårdare</i>	Anita Pettersson	2010
<i>Kassavårdare</i>	Leif Lennbom	2009
<i>Arkivarie</i>	Olle Magnusson	2009
<i>Bisittare</i>	Stig Eriksson	2009
	Siv Gustafsson	2010
	Siv Jonsson	2010
	Lil Rysanell	2010
<i>Ersättare</i>	Birgitta Frank	2009 (mandattid ett år)
	Åsa Hole	2009 (mandattid ett år)
<i>Granskningsmän</i>	Harry Kårsjö	2009 (mandattid ett år)
	Britt Lundborg	2009 (mandattid ett år)
<i>Ersättare</i>	Erik Johansson	2009 (mandattid ett år)
<i>Valberedning</i>	Nils Sundin, sammankallande	
	Barbro Andersson	
	Kerstin Åslund	
<i>Redaktionskommitté för Spånga Bygden</i>	Carin Ljung	
	Leif Lennbom	
	Krister Nordin	

SAMMANTRÄDEN

Rådet har hållit tio protokollförda sammanträden under 2008 vid följande tillfällen: 22 januari, 4 februari, 4 mars, 7 april, 6 maj, 3 juni, 1 september, 6 oktober, 3 november och 1 december. Ytterligare samråd har skett per telefon vid aktuella angelägenheter.

ÅRSSTÄMMA

Årsstämman hölls den 29 mars i Spånga församlingshus.

Mötet beslutade om oförändrad medlemsavgift för 2009, 120 kr för ordinarie medlem och 20 kr för familjemedlem.

Gösta Garberg avgick efter 15 år i rådet, varav 10 som ålderman, och tilldelades Sveriges Hembygdsförbunds hedersnål med lagerkrans. Till ny ålderman valdes Krister Nordin. Skriftvårdaren Lil Rysanell avgick men kvarstår i rådet. Dessutom avgick Hans Lennbom och till nya rådsmedlemmar valdes Birgitta Frank och Åsa Hole.

Stämman bjöds på musikunderhållning av duktiga elever från Västerorts kulturskola, som spelade piano, cello och fiol. Efter årsmötet berättade Anita Pettersson om ”*Spångaån* – från farled på 1000-talet till rännil på 2000-talet.” samt visade också fotografier ur boken.

ÖVRIGA SAMMANKOMSTER OCH ARRANGEMANG

27 jan Öppet hus. Under lättsamma former hölls ett ”husförhör”.

26 april Gillets vårutflykt gick till Ekerö. Med abonnerad buss åkte vi först till slottet Kaggeholm där vi drack förmiddagskaffe. Slottets flerhundraåriga historia berättades för oss av museolog Elin Göransson. Färden fortsatte till Skytteholm där vi möttes av slottsguiden Ulf Runström som berättade om slottets historia och guidade oss runt till alla Carl Milleskulpturer som finns i trädgården. Denna vackra vårdag avslutades med lunch på Asknäs gård invid Ekerö kyrka där vi välkomnades av krögare Mellberg-Holm som berättade om vad som hänt på gården och nedanför vid Mälarens strand på 1200-talet och fram till våra dagar.

25 maj Öppet hus. Doriz Djärf sjöng skillingtryck till eget gitarrackompanjemang.

21 sept Stig Eriksson ledde en fornminnesvandring i Nälsta/Flystaområdet.

8 nov Höstmöte i Spånga församlingshus. Stig Larsson och hans nära släktingar underhöll med trevlig musik, roliga sånger och berättelser om livet i Tensta hage. Därefter tog Karl-Gunnar Bäck vid och kåserade om Spångas historia i äldre tider.

28-29 nov På fotoutställningen ”*Bromsten* – från gård till samhälle” sålde Gillet böcker m.m. och visade ett bildspel med fotografier ur Gillets arkiv.

14 dec Öppet hus. Luciakaffe med glögg och pepparkakor lockade ett 60-tal gamla och nya besökare.

Gillet har också på olika sätt spridit kunskap om gamla Spånga. Därutöver har rådsmedlemmar vid enskilda kontakter i samhället kunnat besvara frågor och berätta om tidigare skeenden i Spånga.

NÄLSTA GÅRD

Nälsta gård har haft ”öppet hus” 18 gånger (andra och fjärde söndagen varje månad utom juli och augusti) med glädjande höga besöksiffror. Rådsledamöter och frivilliga har alternerat som värdar då de demonstrerat, berättat, serverat kaffe samt sålt äldre lokala kartor och Gillets litteraturutgåvor. Nälsta gård har dessutom vid 16 tillfällen varit uthyrd till externa organisationers styrelsesammanträden, samkväm etc. Utöver detta har Kulturskolan Stockholm hyrt gården för pianoundervisning en eftermiddag i veckan; totalt 36 gånger.

SPÅNGA BYGDEN

Redaktionskommittén har sett till att Gillets medlemstidning kommit ut med 4 nummer (104-107) under året. Tidningen innehåller bygdehistoriska artiklar, Gillets program, föreningsmeddelanden, minnesskildringar med mera. Ett nummer per år utgörs av medlemsmatrikeln.

Förutom till Gillets medlemmar sänds tidningen även till skolor, Kungl. Biblioteket och bibliotek i närområdet, en del allmänna institutioner samt utväxlas med närliggande hembygdsföreningars medlemstidningar.

GILLET'S HEMSIDA

Carin Ljung har kontinuerligt uppdaterat hemsidan.

GILLET'S BOKSAMLING

Gillet förfogar över en boksamling innehållande ett flertal historiska och vetenskapliga böcker om hela landet, men med tyngdpunkt på våra närliggande trakter, bl a årsböcker om Uppland och Stockholm. Samlingen, vilken förvaras på Nälsta gård, kompletteras fortlöpande genom nya inköp och gåvor. Personer intresserade av samlingen kan ta del därav efter förfrågan hos arkivarien eller annan rådsledamot.

GILLET'S UTGÅVOR

Gillet's egna utgåvor tillhandahålls i Nälsta gård och vid Gillets sammankomster i Spånga Församlingshus. Exempel på utgåvor är "Spånga och Järfälla Sockenstämprotokoll" i fyra delar (del 2 och 3 i en volym och del 4 består av två volymer) Spånga Bygden och kartkopior över samhällena i Spånga under tidigare skeden.

Dessutom tillhandahåller Gillet "Spångasmycket" och "Spångaslipsklämman", kopior gjorda i silver efter föremål från järnåldern funna vid utgrävningarna i Tensta.

SAMARBETE MED SPÅNGA FÖRETAGAREFÖRENING

Gillet har tillhandahållit 14 fotografier med Spångamotiv till den av Spånga Företagareförening utgivna Spångakalendern 2009.

KONTAKTUTBYTE OCH SAMVERKAN

Samverkan med hembygdsföreningarna i omgivningarna sker bl a genom utbyte av medlemstidningar och andra publikationer samt kallelser till arrangemang och gemensamma aktiviteter.

REPRESENTATION

Spånga Fornminnes- och Hembygds-gille tillhör följande föreningar:

Sveriges Hembygdsförbund
Stockholms läns Hembygdsförbund

Samfundet S:t Erik
Bibliotekets vänner i Spånga
Spånga Medborgarhusförening
Spånga-Tensta Kulturkommitté

Gillet har haft representanter vid de flesta av ovan nämnda organisationers årsmöten och arrangemang.

GILLET'S MEDLEMSANTAL

Antalet medlemmar i Gillet var vid årsskiftet 2008/2009 470 st. Av dessa var 322 helbetalande medlemmar, 132 familjemedlemmar samt 16 ständiga medlemmar.

ÅRSVAGIFTEN

Årsavgiften för 2008 var 120 kronor för helbetalande och 20 kronor för familjemedlemmar. Ständigt medlemskap kan numera inte tecknas.

GILLET'S EKONOMI

Årets resultat visar ett överskott på kr. 8.943:18. En detaljerad redovisning för Gillets ekonomi finns i vidstående resultat- och balansräkning.

GÅVOR

Gåvor till Gillet har skänkts från flera medlemmar, gåvor för vilka vi härmed framför vårt varma tack. Gillets lösöre finns förtecknat i arkivpärmar, vilka fortlöpande kompletteras.

ETT STORT TACK

Framför härmed till alla dem, inom och utom Gillet, som på olika sätt stött vår verksamhet under året. Till sist vill vi tacka Gillets medlemmar för den uppskattning som på olika sätt visats oss i vårt arbete under verksamhetsåret 2008.

Spånga i februari 2009

RÅDET I SPÅNGA FORNMINNES- OCH HEMBYGDSGILLE

Resultaträkning

	2008		2007	
Intäkter				
Medlemsavgifter	41 960,00		41 860,00	
Försäljning litteratur/film	3 270,00		2 270,00	
Försäljning smycken	19 000,00		2 200,00	
Bidrag	0,00		0,00	
Gåvor	352,00		5 180,00	
Möten och samkväm	20 480,00		18 066,00	
Hyror Nälsta gård	10 200,00		6 200,00	
Deltagarintäkter	17 638,56		38 680,00	
Räntor	10 867,08	123 767,64	7 098,42	121 554,42

Kostnader

Avgift till medlemsorganisationer	7 235,00		8 005,00	
Inköp smycken	15 052,00		2 243,00	
Spånga Bygden	15 021,70		13 430,10	
Porto	10 307,50		9 102,50	
Omkostnader	33 672,56		46 922,80	
Nälsta gård: tomträtsavgäld	432,00		428,00	
Nälsta gård: el och vatten	21 145,00		17 721,00	
Nälsta gård: reparationer	1 218,00		0,00	
Nälsta gård: försäkring	850,00		850,00	
Nälsta gård: övrigt	9 890,70		7 381,00	
Avsatt till reserv	0,00	114 824,46	0,00	106 083,40

Årets resultat

8 943,18

15 471,02

Balansräkning

	2008-12-31		2007-12-31	
Tillgångar				
Kassa	3 691,00		5 158,00	
Postgiro	11 735,60		69 833,06	
Bank	335 252,88		275 294,80	
Förutbetalda kostnader	675,00		1 525,00	
Fordringar	5 000,00		0,00	
	356 354,48		351 810,86	
Skulder och eget kapital				
Diverse skulder	14 680,00		21 181,00	
Förskottsbetalda medlemsavgifter	27 840,00		21 800,00	
Fond: E Forseman	40 000,00		40 000,00	
Fond: A & E Poucette	70 000,00		70 000,00	
Fond: Sockenstämmoprotokoll	9 000,00		9 000,00	
Fond: Jubileum	3 887,44		7 826,00	
Balanserade resultat	182 003,86		166 532,84	
Årets resultat	8 943,18		15 471,02	
	356 354,48		351 810,86	

Spånga Fornminnes- och Hembygds gilles

ÅRSSTÄMMA

Lördagen den 21 mars 2009 kl. 14.00

i Spånga församlingshus

Mötet inleds med musik av Affe och Erik. Den går bra att dansa till (både gammeldans och modern) så, om någon känner för det, går det bra att ta sig en svängom.

Efter årsmötesförhandlingarna görs en presentation av Gillets vårutflykt med buss den 2 maj.

Kaffe med dopp serveras

Tag med detta nummer av SpångaBygden, som innehåller verksamhetsberättelsen!

Hjärtligt välkomna!

Välkomna till Nälsta Gård

Vi har Öppet Hus med kaffeservering
kl. 13 - 16

8 mars

22 mars

26 april

10 maj

24 maj

7 juni

Nya medlemmar

Arne och Åsa Lindgren, Vällingby

Wanja Norman, Spånga

Välkomna!

Efterlysning

Om någon i sina gömmor skulle ha enstaka koppar eller fat av servisen *Grön Anna* skulle Gillet tacksamt ta emot dessa som komplement till vår te- och kaffeservis på Nälsta gård. Många av våra koppar och fat har fått sig en törn och blivit kantstötta eller sönderslagna. Det går bra att vända sig till någon i styrelsen eller ta med porslinet till Öppet hus någon söndag.

Medlemsavgiften: Kr 120:-, familjemedlemmar kr 20:-

ISSN 0281-5079